

Bilaga 6 till LU 87:

Skogen vår räddningsplanka?

Skogen vår räddningsplanka? utgör en bilaga till Långtidsutredningen 1987 (LU 87), i vilken skogsbrukets långsiktiga produktionsförhållanden och förmåga att tillgodose den svenska skogsindustrins virkesbehov behandlas. Studien är en produkt av ett samarbete mellan skogsmän och nationalekonomer. Skogsmännen, företrädna av avdelningsdirektör Stefan Holm och avdelningschef Nils-

Erik Nilsson, svarar tillsammans för kapitel 1-3 i boken. De återstående kapitlen 4-6 har författats av i tur och ordning professor Sören Wibe, docent Lars Hultkrantz och professor Karl-Gustaf Löfgren, samtliga vid Institutionen för skogsekonomi, Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå. Dessa två delar, kapitel 1-3 respektive 4-6, skiljer sig åt till sin karaktär. Skogsmännen utgår i sin analys från givna antaganden om skogsskötselprogram. Nationalekonomerna, däremot, för en diskussion om de utbuds- och efterfrågefaktorer som påverkar avverkningsgarnas storlek.

Stefan Holm och Nils-Erik Nilsson gör i kapitel 1 en historisk tillbakablick på det svenska skogsbrukets utveckling fram till mitten av 1980-talet. Sverige har sedan början av 1900-talet blivit ständigt rikare på skogsråvara. Sedan 1925 har förrådet av virke i våra skogar ökat med 44 procent från 1,76 miljarder m³sk (skogskubikmeter) till 2,73 miljarder m³sk. Den årliga virkestillväxten har samtidigt ökat från ca 60 miljoner m³sk till nästan 100 miljoner m³sk. Med undantag för något år i början på 1970-talet har avgången i form av skogsavverkning varit lägre än tillväxten. Sedan mitten av 1970-talet har vi t o m haft en nedgång i avverkningen från ca 75 miljoner m³sk per år 1970-1975 till ca 59 miljoner m³sk per år 1975-1980. Under 1980-talet har avverkningsgarna mestadels legat på 63 miljoner m³sk. Sverige har ifråga om vedråvara förvandlats från ett nettoexporterande till ett nettoimporterande land.

Det är i mångt och mycket denna paradox, att samtidigt som vedförråd och tillväxt ökat har avverkningsgarna minskat och nettoimporten ökat, som motiverat de senaste årens skogsutredningar. Holm och Nilsson redogör i kapitel 2 för de beräkningar av möjlig avverkning och skogstillståndets sannolika utveckling som genomförts i en tidigare utredning, AVB 85 (se Bengtsson [1986]). De skogsskötselprogram som presenteras i AVB 85 har gemensamt att de rent skogstekniskt möjliggör årliga avverkningar på minst 75 milj m³sk, en betydligt högre nivå än idag. Däremot tas inte ställning till de ekonomiska och institutionella förändringar

som krävs för att åstadkomma en högre avverkning.

Kapitel 3 är mer analytiskt än de 2 inledande kapitlen. Skogsskötselalternativ 1 i AVB 85, benämnt "dagens skogspolitik", tas som utgångspunkt för beräkningar av (1) kostnader för investeringar i skogsproduktion, (2) erforderligt virkesförråd och (3) utnyttjande av markens virkesproducerande förmåga. Ett för kanhända främst "icke-skogsmän" något överraskande resultat är att virkesförrådet bör byggas upp ytterligare i de flesta län i såväl norra som södra Sverige.

Som nationalekonom känner man sig mer hemmastadd med kapitlen 4-6. Sören Wibe behandlar på ett förtjänstfullt sätt de långsiktiga förutsättningarna för svenskt skogsbruk. Efterfrågan på svenskt virke är härledd utifrån framförallt utländsk efterfrågan på våra skogsindustriprodukter. En dominerande andel av Sveriges skogsindustriproduktion avsätts nämligen i utlandet. Sveriges huvudmarknad är Västeuropa, dit ca 80 procent av vår export går. Vid en prognos på 2 procent årlig ökning av Västeuropas nationalinkomst förväntas efterfrågan i Västeuropa för t ex papper/papp, som värdemässigt svarar för merparten av den svenska skogsproduktexporten, öka med 2 procent årligen. Vilka effekter denna årliga efterfrågeökning kommer att få för efterfrågan på svensk skogsråvara beror på teknisk utveckling, råvarusubstitution och svensk skogsindustris internationella konkurrenskraft. Här är framförallt Wibes diskussion om Sveriges skogsindustris långsiktiga konkurrenskraft intressant. I motsats till de analyser av skogsindustrins konkurrenskraft som jag tidigare kommit i kontakt med nöjer sig Sören Wibe inte med en enkel jämförelse med våra konkurrentländer av storleken på de olika kostnadsposterna vedråvara, energi, kapital och löner. Han analyserar istället Sveriges konkurrenskraft i termer av komparativa fördelar, vilket enligt de grundläggande läroböckerna i nationalekonomi är det mest korrekta sättet att närma sig problemet. Slutsatsen blir härvid att så länge Sverige har relativt höga löner och låga elpriser har vi en konkurrensfördel i den kapital- och elintensiva

processteknologi som framförallt massa- och pappersindustrin representerar.

I kapitel 5 analyserar Lars Hultkrantz med hjälp av investeringskalkyler den samhällsekonomiska lönsamheten av olika skogsskötselprogram. Såväl regionala som allmänna sysselsättningseffekter och hänsyn till risk vävs in i kalkylerna. Att som Hultkrantz använda sig av investeringskalkyler i utredningar om det framtida skogsbruket är mer sällsynt än man kan förledas tro. Med den Skogspolitiska utredningen (SOU 1973:14) som kanske enda undantag har sådana analyser inte genomförts. Hultkrantz visar att det inte ens med beaktande av regionalpolitiska och miljömässiga skäl går att samhällsekonomiskt motivera de ökande långfristiga skogsvårdsinvesteringar som AVB 85 förespråkar i norra Sverige.

Det sista kapitlet, som författats av Karl Gustaf Löfgren, är kanske det intressantaste eftersom det försöker ge svar på frågan varför den svenska skogsindustrin tycks ha allt svårare och svårare att få tag på inhemsk råvara, trots ständigt ökande virkesförråd och ständigt stigande årlig tillväxt. Rent matematiskt borde den inhemska vedråvaran mer än väl räcka till. Den årliga tillväxten i de svenska skogarna är nästan 100 miljoner m³sk medan skogsindustrin vid fullt kapacitetsutnyttjande, dvs under stark högkonjunktur, endast förbrukar ca 70 miljoner m³sk. Nu bör man inte dra alltför stora växlar på sådana sifferjämförelser. På en marknad är det lagen om utbud och efterfrågan som gäller. Det skulle mycket väl kunna vara så att den svenska virkesmarknaden fungerar väl och att den växande nettoimporten endast är ett resultat av relativt sjunkande världsmarknadspriser på virke. Det finns emellertid, vilket Löfgren och andra bekräftat genom bl a ekonometrisk studier, starka skäl att hävda att den svenska virkesmarknaden *inte* fungerar så väl som den borde kunna göra. Skälen är av både strukturell och institutionell art. Virkesmarknaden kan framförallt för massaved betraktas som monopson, dvs köparen (skogsindustrin) sätter priset. Detta innebär att virkespris och omsatt virkesvolym blir lägre än vad som skulle vara fallet på en konkurrensmarknad.

Som institutionella skäl till brister i den svenska virkesmarknadens funktion tar Löfgren bl a upp olika slag av regleringar av den svenska marknaden för skogsfastigheter. Enligt 1979 års jordförvärvslagsstiftning är såväl prisbildning som köparkategori föremål för reglering, dvs vem som helst får inte köpa en skogsfastighet till vilket som helst pris. Prisregleringen är av maximipriskaraktär. Dessa regleringar kan ha haft en hämmande effekt på virkesutbudet, då det är troligt att den som är beredd att betala det högsta priset för en skogsfastighet också är den som kan generera den högsta avkastningen på skogskapitalet.

Med tanke på den stora diskrepans som för närvarande råder mellan årlig tillväxt i våra skogar och industrins råvarubehov, kan enligt Löfgren regleringar som hämmar skogsindustrins kapacitetsutbyggnad ifrågasättas. För ett skogsföretag som planerar en nyinvestering i sin skogsindustriella verksamhet kan det vara av vikt att kunna säkra sin råvarutillgång genom egen skog. Ett alternativ vore långsiktiga avverkningsrätter. Som Löfgren påpekar hindrar emellertid lagstiftningen utnyttjande av båda dessa alternativ. En annan reglering som i detta sammanhang anses ha tjänat ut sin rätt är paragraf 136a i Byggnadslagen som direkt reglerar utbyggnaden av skogsindustrins kapacitet.

Som framgått spänner *Skogen vår räddningsplanka* över ett vitt fält och tar upp flera nya aspekter. Boken är därför av intresse för alla som teoretiskt eller praktiskt sysslar med skogsbruk och skogsindustri.

Fil dr *PER-OLOF BJUGGREN*
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet

Referenser

- Bengtsson, G, [1986], *Avverkningsberäkning 1985*.
Institutionen för skogstaxering, SLU, Umeå.